

Téma 11.:

- První velké prózy
 - tradice
 - vymezení
 - první moderní román/y?

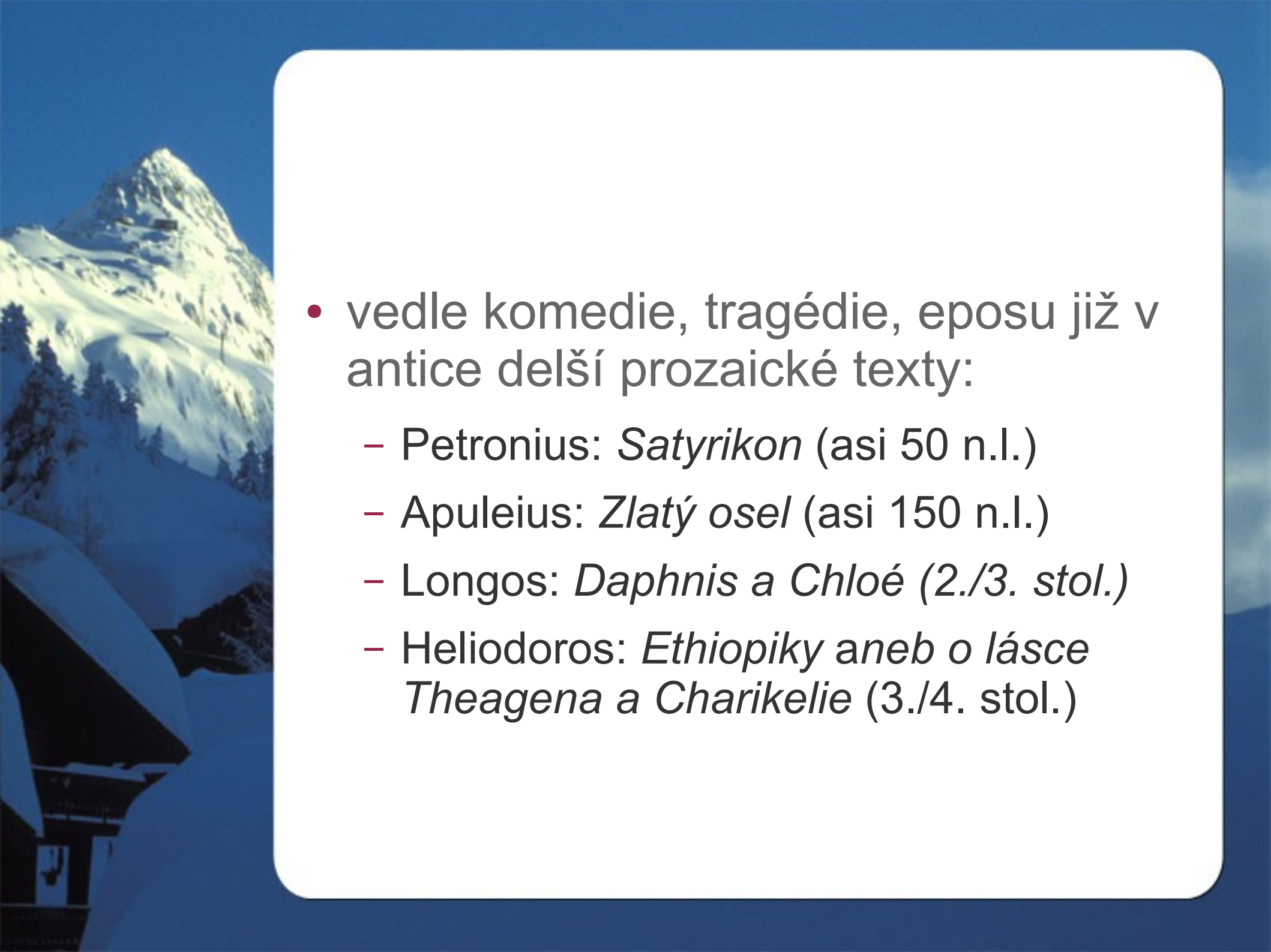

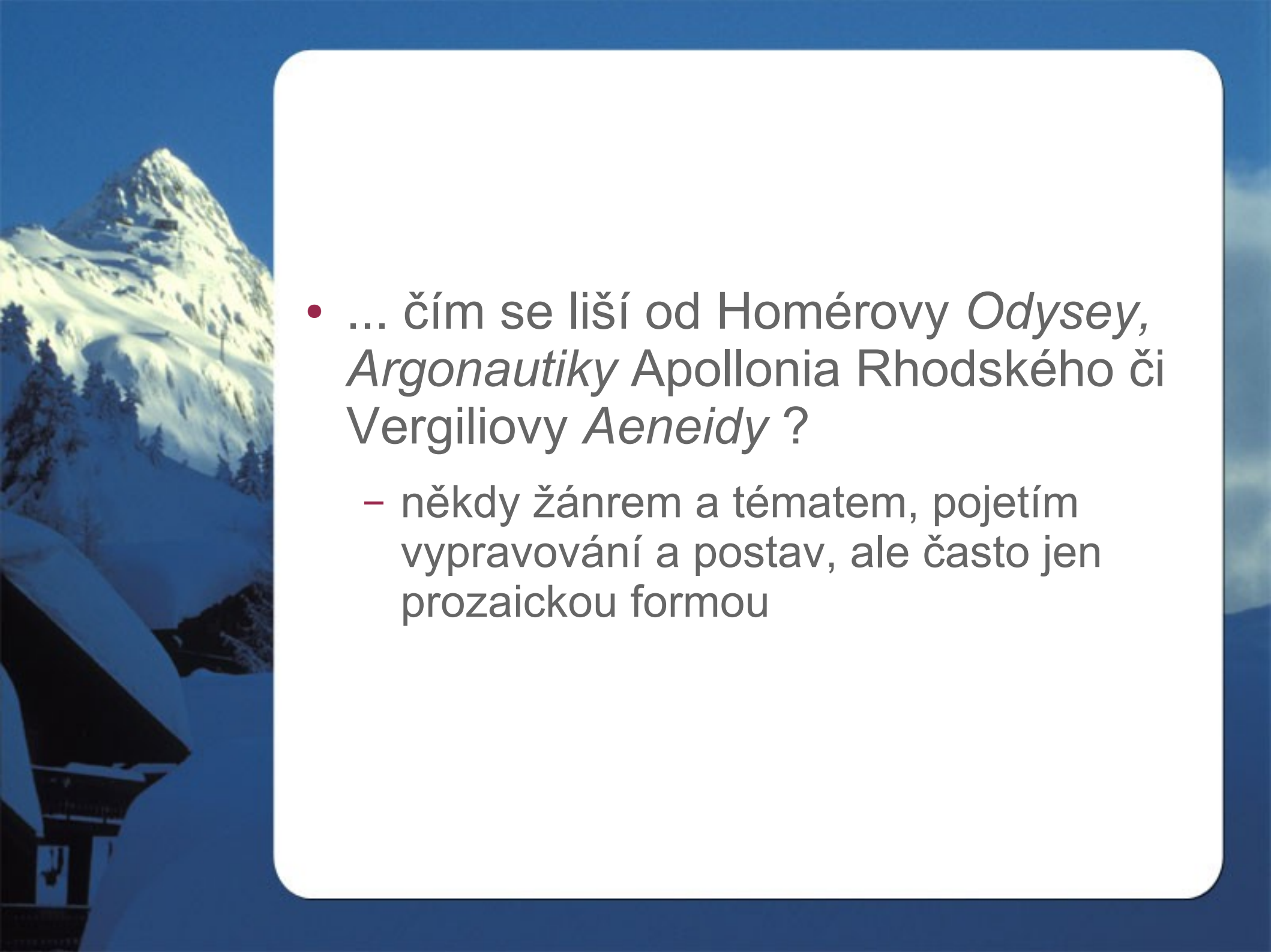
novela x román

- (č.) novela
 - příběh s jednou dějovou linií
 - kratší rozsah (ale delší než povídka)
- (č.) román
 - příběh, v němž se proplétá více dějových linií
 - delší rozsah

zcela nový žánr?

- Ne tak docela...
 - delší **prozaické** útvary známé již u Řeků a Římanů a patrně i dříve
 - Ale minimálně v antice jsou pozdní (poklasické)

-
- vedle komedie, tragédie, eposu již v antice delší prozaické texty:
 - Petronius: *Satyrikon* (asi 50 n.l.)
 - Apuleius: *Zlatý osel* (asi 150 n.l.)
 - Longos: *Daphnis a Chloé* (2./3. stol.)
 - Heliodoros: *Ethiopiky aneb o lásce Theagena a Charikelie* (3./4. stol.)

-
- ... čím se liší od Homérovy *Odysey*, *Argonautiky* Apollonia Rhodského či Vergiliovy *Aeneidy* ?
 - někdy žánrem a tématem, pojetím vypravování a postav, ale často jen prozaickou formou

předchůdci ve světě

- Často se uvádějí např.
 - *Příběh prince Genžiho* (11. stol.)
 - čínské romány za dynastie Ming (14.-17. stol.)

předchůdci v Románii

- Artušovská *Vulgata* v próze
- První prozaické rytířské romány
 - *Libro de cavallero Cifar* (14. stol.), prvotní verze *Amadíse Waleského* (15. stol.?)
- Zároveň tradice krátké prózy – novelly
 - *Dekameron*, *Novellino* aj.

výsledek...

- zrození a etablování dlouhé prózy jako nezávislého a úspěšného žánru
- na počátku 16. století
 - tj. spolu s šířením knihktisku
- prozaické texty lze rozdělit na dva proudy
 - stylově vznešená, rafinovaná
 - stylově nízká, výsměšná, parodická

v čem nové?

- Nejviditelnější v pojetí postav
 - starší vyprávění se soustřeďuje na
 - polyfonii postav
 - hromadné scény, bitvy apod.
 - Illiada, Aeneida, chansons de gestes
 - dlouhá próza (tj. novodobý román) na jednoho hrdinu a jeho příběh
 - Chrétienova inovace bretaňské látky *Lancelot, li Contes du Graal*
 - a poté tedy Amadís, Lazarillo...

nový čtenář

- Materiální a sociální proměna funkce literatury
 - Jiní čtenáři
 - Svoboda měšťana, alfabetizace
 - Konzumují jinými způsobem
 - Předčítání či vlastní četba
 - Texty cirkulují jinými mechanismy
 - Tištěné knihy levnější a dosažitelnější
 - Podobně fungovalo v Japonsku, v Číně

vysoká a nízká

- Podle italského prof. Asora Rosy (1984: 717) v zásadě dva proudy:
 - **Rafinovaná aristokratická iluze “vznešeného života”** (rytířský román – Amadís, Palmeríni, pastorální/arkadický román např.: Honoré d'Urfé: Astrée, posléze byzantský aj.)
 - **Deziluze/převrácení kavalírství v nízké a komické** (parodie rytířského románu či jeho negace - pikareskní)

druhy románu

- vysoký

- rytířský
- dobrodružný (byzantský)
- pastýřský (arkadický)
- sentimentální
- maurský (morisca)

- nízký

- Gargantua a Pantagruel, don Quiojote (parodie rytířského)
- pikareskní (picaresca)

**Los quatro libros del
virtuoso cauallero Amadis
de Gaula: Compidos.**

vysoká

- Rytířský román
 - například zmiňovaný *Amadís de Gaula* (red. 1492, tisk 1508)
 - Iluze vznešeného života, morálně neposkrvnění a (většinou) nechybující hrdinové, kteří silou meče či ducha vítězí nad čímkoli (často kouzelníci, monstrózní příšery)

vysoká

- Dobrodružný (byzantský) román
 - částečně známé od středověku, ale Amyotův překlad *Histoire éthiopique* do francouzštiny 1547 vytvořil módu
 - Intelektuálové považovali rytířské romány za škvár, zhoubné čtení, které nic nepřináší > v *Ethiopikách* a dalších byz.rom. našli alternativu
 - exotismus I v maurském románu (šp. *novela morisca*, podobný druh)

vysoká

- Dobrodružný (byzantský) román
 - Pierre-Daniel Huet (v *Traité de l'origine des romans*, vyd. 1670 jako předmluva k románu *Zaide* od paní La Fayette) upozorňuje, že vlastně všechny romány jsou dobrodružné, ale
 - starý “román” byl válečnický a láska mu byla jen doplňkem, nyní se stane hlavním tématem
 - Již to není dobrodružství bojů se zbraněmi, nýbrž bojů lásky (s nepřízní osudu) [zde i dále Cioranescu, 1983: 396]

vysoká

- Dobrodružný (byzantský) román
 - Milneci jsou obětmi spíše než hrdiny
 - Jejich protivníky nejsou obři či zpupní rytíři, nýbrž bouře, ztroskotání, piráti či rivalové v lásce, jejich zbraněmi jsou převlek, únos či klam
 - Heliodorův román pochází z Řecka, a je proto ideálním vzorem vysoké prózy
 - Aristoteles ho sice neznal, ale je to vlastně vznešená tragédie lásky

vysoká

- Pastýřský (arkadický) román (ale také epos, divadelní hra)
 - zidealizovaní pastýři a pastýřky, vzory milostné věrnosti, opravdovosti, sebeodevzdání
 - Theokritos, Vergilius, ale také *Daphnis a Chloé* (Amyotův francouzský překlad z 1559)

vysoká

- Sentimentální román
 - Pro Angličany “sentimental novel” začíná se slavnou *Pamelou* od Samuela Richardsona 1740
 - ale ve Španělsku se profiluje od 15. století, počátky: Juan Rodríguez del Padrón, *Siervo libre de amor* (asi 1440)
 - vrchol: Diego de San Pedro, *Tratado de amores de Arnalte y Lucenda* (1491) a *Cárcel de amor* (1492, vliv Boccacciovy *Elegia de Madonna Fiammeta*)

vysoká

- Sentimentální román
 - často silný a odvážný rytíř se odevzdaně sklání před mocí lásky
 - nejde o popis dobrodružství (ten minimální), ale o popis psychiky postav, často vkládané diskurzy či dopisy (žánry dobovým rétorikám známé a autorizované)
 - odehrává se v ponuré atmosféře a končí tragicky

Les pèlerins mangés en salade - Illustration de
Gustave Doré, 1873

EL INGENIOSO HIDALGO DON QUI- XOTE DE LA MANCHA,

*Compuesto por Miguel de Cervantes
Saavedra.*

DIRIGIDO AL DVQUE DE BEJAR,
Marques de Gibráleon, Conde de Benalcazar, y Bañares,
Vizconde de la Puebla de Alcozer, Señor de
las villas de Capilla, Curiel, y
Burguillos.

Año,

1605.

CON PRIVILEGIO,
EN MADRID Por Iuan de la Cuesta.

Vondese en casa de Francisco de Robles, librero del Reyno señor.

nízka

- kuriozní reakce se rodí v podobě parodie rytířského románu
 - Např. Francois Rabelais *Pantagruel* (1532), *Gargantua* (1534) a další svazky až do 50.let
 - a především Cervantesův *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (1. díl 1605 a 2. díl 1615)

WIKIPEDIA
La enciclopedia libre

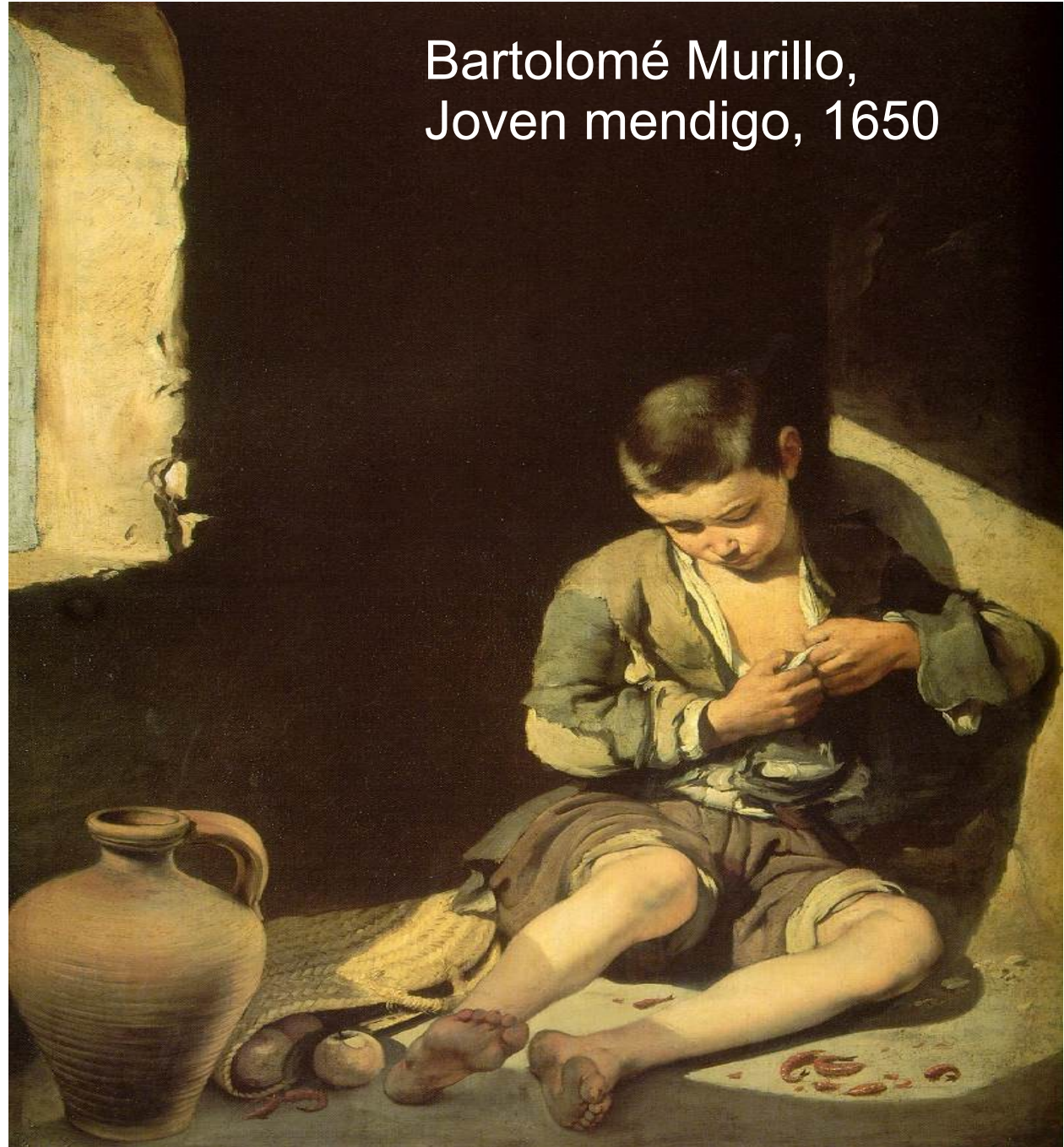

Lazarillo de Tormes visto por Francisco de Goya.

Cubierta de una de las ediciones de 1554 del *Lazarillo de Tormes*

Bartolomé Murillo,
Joven mendigo, 1650

nížká

- Pikareskní román
 - Dle některých negace rytířského románu (viž dále Alborg)
 - *Lazarillo de Tormes* (1554), Guzmán de Alfarache (1599, 1604), Relaciones de la vida del escudero Marcos de Obregón (1618), Francisco de Quevedo, La vida del Buscón (1604-1620, tiskem 1626), La vida y hechos de Estebanillo González (nejistý autor, 1646)
 - Jeho možní předchůdci: *Celestina* (1499?), *Lozana andaluza* (1528)

nízká

- Pikareskní román
 - celému baroku (přinejmenším jihoevropskému) blízká představa "světa jako divadla"
 - už v 2. díle *Quijota*, Corneillově *Illusion comique*, či nejznáměji v Calderónově *Život je sen*

[o pikareskním románu zde i dále podle Cioranescu 1983: 485-497]

nížká

- Pikareskní román
 - pikareskní psychologie z této myšlenky vychází:
 - život je iluze, neustále nás šálí a my v ní tudíž nemůžeme spokojeně existovat, pokud sami nešálíme ty druhé
 - "pícaro" tedy hraje role, předstírá

nížká

- Pikareskní román
 - "pícaro" dokonce někdy interpretován jako moralista naruby
 - svou touhou po hmotných statcích bývá často doveden k poznání (rozčarování= šp. desengaño), že nemají hodnotu
 - a tím je vlastně živým příkladem pro křesťanskou morálku

nížká

- ve Francii po celé 17. stol. obrovská móda španělských pikareskních románů > dle fr. autora Charlese Sorela (*Le Berger extravagant*, vyd. 1626) je to proto, že spojují
 - věrohodnost a zábavnost
- později se pícaro ve Francii zplošťuje a ztrácí zmíněný moralizační přesah
- definitivně ho takto vytvoří Alain-René Lesage (1668-1747) po *Kulhavém d'áblu* (1707, podle šp. Vélez de Guevara, *El diablo cojuelo*, 1641) píše svého *Gila Blase* (1715-1735) a přeloží *Guzmán de Alfarache* (1732, šp. Mateo Alemán vydal 1. část 1599)
- a tím vyvrcholení pikareskního románu a fr. roman de mœurs

čím se liší?

- **Alborg** při definici pikareskního románu (1986: 751): “Renesanční idealismus byl vyzdvihován v lyrice, v pastýřském, rytířském a dobrodružném [=byzantském] románu, do nichž jakoby nepatřilo nic než vznešené cítění, čest, sláva, ideální láska. Všední realita života, stejně jako nízká hnutí mysli, potřeby a bolesti byly vyloučeny...

pokr.

- ... Pro mnoho komentátorů tedy pikareskní román vznikl jako reakce na idealizovaného pastýře či hrdinu rytíře tím, že vytvořil **zcela nehrdinského a realistického** protagonistu: pícara.”

La lozana andaluza (Benátky, 1528)

Kde studovat?

- CECCHI – SAPEGNO, *Storia della Letteratura Italiana*, sv. I-II, Garzanti, 1970 (1965).
- ALBORG, *Historia de la literatura española*, sv. I, Gredos, 1986 (1966)
- ASOR ROSA, Alberto, sv. III, *La prosa v Letteratura italiana*, dir. Alberto Asor Rosa, Torino, Einaudi, 1984, s. 715-756.
- CIORANESCU, Alexandre, *Le masque et le visage*, Geneve, Droz, 1983.

*Ústav romanistiky
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích*

*kurz: Přehled vývoje románských literatur
rok: 2011/2012
přednáší: Josef Prokop*

<http://uro.ff.jcu.cz>

doplněno 2015